

כתובות יא

משה שווערד

1. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

מתני' הגיורת והשבויה וכו'. הא דקתני הגיורת ולא קתני הגויה או הנכרית כדקתני השבויה והשפחה דכיון שכבר נתגיירה לא בעי למקרייה בשם של גיות שהוא גנאי.

2. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

והא דקתני שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו ולא נקט להו כסדרא דרישא דליתני שנתגיירו ושנפדו, י"ל דמעיקרא קתני להו לפום חשיבותיהו דגיורת חביבא ליה שנכנסה תחת כנפי השכינה, ובתר הכי קתני לפום קדימת תיקונם, ואשמועינן דפדיון שבויים קודם לגיור (ת) נכרית וגיור (ת) נכרית קודמת לשחרור שפחה וטעם נכון יש בדבר וקל להבין.

3. הגהות יעבץ מסכת כתובות דף יא עמוד א

גמ' אמר ר"ה ג"ק מטבילין כו'. נ"ב אף על גב דלא מצו למימר ליה מה ראית להתגייר כו' [יבמות מ"ז א'] והא אמרינן נמי [שם קט ב] רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים. היינו גדולים דטעמו איסורא קשין לישראל כספחת משא"כ בקטן ליכא למיחש מידי:

4. רש"י על כתובות דף יא/א

(על דעת ב"ד) - אם אין לו אב ואמו הביאתו להתגיר:

5. שערים מצויינים בהלכה

ישראל לכל דבר. [ובספר דרכי חו"ש מביא בשם נימוקי יו"ד (ה' גרים) כת"י, דדברי רש"י כאן ניתוספו ע"י הצנזור בימי הביניים, כדי שלא יאמרו שהיהודים חוטפים ילדיהם, ומגיירים אותם בעל כרחם. וזהו כדברי תוס' רי"ד. ועי' ברמב"ם איסורי ביאה (פט"ו הל' כה-כו) ובמ"מ (שם), וברמב"ם עבדים (פ"ה הכ"ו) ובכ"מ (שם), דמבואר כדברי התוס' רי"ד. ובטור (יו"ד סי' רסח) הביא דברי הלכות גדולות, דחרש שוטה וקטן שבאים להתגייר אין מקבלים אותם, ועי"ש מש"כ הטור.

גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד. [פרש"י אם אין לו אב, ואמו הביאתו להתגיר. וכן תנן לקמן (מד). הגיורת שנתגיירה בתה עמה, משמע נמי דאמה מביאתה להתגיר. והתוס' כתבו (שם) הא דלא נקט סתמא הגיורת שנתגיירה כו', משום דמיירי בפחותה מבת ג' שנים, שאין דרכה להתגייר אלא עם אמה. אבל בתוס' רי"ד כתב בזה"ל, אע"פ שאין לו אב ואם, כגון תינוק שנמצא מושלך, או ששבו ישראל קטני פלשתיים, ב"ד מלין אותם והם

6. חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד. פרש"י ז"ל שהביאתו אמו, ולא למימרא דבלאו הכי לא מטבילינן ליה אלא לומר דאין ב"ד מחזרין למול ולטבול את העכו"ם הקטנים [נ"א: הגרים] מעצמן, ואף על גב דאתי לסיועי' ממתני' ודחינן מתני' בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו לא שיהא חלוק בדבר זה בין אב ואם שהבנים ג"כ נגררין אחר האם אלא כאן שהביאתו ולא נתגיירה והתם שהביאו ונתגייר עמו וה"ה לאם דניחא להו למעבד מאי דעבד אבוהון או אמן, כן נראה.

7. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

גמ' אמר רב נחמן אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין. פרש"י ז"ל שהביאו אותו אביו ואמו לבית דין לגיירו אף על פי שלא נתגיירו הם, ואף על פי שהוא אין בו דעת כלל מטבילין אותו על דעת ב"ד, וכל

שכן כשיש לו דעת והוא בא מעצמו להתגייר, ולאפוקי כל שאין בו דעת ואין אביו ואמו מביאו לבית דין שאין מטבילין אותו.

8. שו"ע יו"ד סימן רסח

(ז) עובד כוכבים קטן, אם יש לו אב יכול לגייר אותו. ואם אין לו אב, ובא להתגייר או אמו מביאתו להתגייר, בית דין מגיירין אותו, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. בין קטן שגיירו אביו בין שגיירוהו ב"ד, יכול למחות משיגדיל ואין דינו כישראל מומר אלא כעובד כוכבים:

9. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

והאי דמטבילין אותו אף על גב דגר בעלמא בעינן שיודיעוהו קלות וחמורות, ההיא למצוה ולא לעכב והכא דלאו בר הודעה הוא אינו מעכב.

10. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

והא דנקט מטבילין ולא נקט מלין, [1] יש אומרים דנקט מאי דשייך אפילו בנקבות, [2] א"נ דנקט [גמר] גירות דקיי"ל (יבמות מ"ו א') מל ולא טבל כאלו לא מל, ותו טבילה ליתא כי גדיל וידע למחויי ואפ"ה עולה לו וכ"ש מילה שהאות עומד קיים כשיגדיל ולא ימחה.

11. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף יא עמוד א

[3] ואפשר דלהכי נקט טבילה משום דחשיבא זכות גמור אבל מילה כיון שמצטער לא חשיבא זכות ולא שייך ביה למימר על דעת בית דין ומיהו כיון דכבר מל אפי' היא חובתו כבר יצא ידי מילה ושוב כשיטבילוהו היא ליה זכות ונגמרה מלאכתו על דעת בית דין שפיר כנ"ל.

12. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

מאי קמ"ל זכין לאדם שלא בפניו. ואף על גב דקיי"ל שאין זכין לגוי כדאיתא בפ' איזהו נשך (ע"א א'), הכא שאני שגירותו וזכותו באין כאחד, וכן מצינו לאבותינו בסניני שזכו גדולים לקטנים.

13. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף יא

(לד) ובמ"ש תוס' דזכייתו וידו באין כאחד, נראה פירושו דהא דאין זכין לעכו"ם הוא רק היכא דגם אחר חלות הזכיה עודנו עכו"ם, ונמצא שעכו"ם זכה ע"י אחר וזה א"א, אבל בגירות אחר שתחול הזכיה כבר הוא ישראל והזוכה הוא ישראל ולא עכו"ם. והר"ן פרק השולח כתב בשם הרמב"ן, דלעולם בהם תעבודו הוא משום לא תחנם, דאסור ליתן לו מתנת חנם וכשמשחררו אין לך מתנה גדולה מזו. ולפי הנ"ל יש לעיין דכיון דאחר חלות המתנה הוא משוחרר, נמצא שמשוחרר קיבל המתנה ולא עבד, וא"כ ע"כ אין האיסור משום לא תחנם רק מצוה בפ"ע לעולם בהם תעבודו:

14. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

מאי קמשמע לן דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו תנינא זכין לאדם שלא בפניו. פי' והיא אפילו בקטן היא ואפילו מדאורייתא, דזכיה לאו מדין שליחות הוא שאין שליחות לקטן וכדאמרינן בפ"ב דקדושין (מ"ב א') מנין שזכין לאדם מן התורה דכתיב נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ וכדפירשתי התם, וה"נ מוכח מהא דהכא דפרכינן מינה להדיא להאי דהוי קטן

15. תוספות מסכת כתובות דף יא עמוד א ד"ה מטבילין אותו

מטבילין אותו על דעת ב"ד משום דזכות הוא - ותימה דהא זכיה הוי מטעם שליחות דכיון דזכות הוא לו אנן סהדי דעביד ליה שליח כדמוכח בפ"ק דב"מ (דף יב.) גבי חצר משום יד איתרבאי ולא גרע משליחות וא"כ היאך זכין לקטן והלא אין שליחות לקטן כדאמרינן באיזהו נשך (שם עא:) ועוד דאכתי עובד כוכבים הוא ואמרי' התם דקטן דאתי לכלל שליחות אית ליה זכיה מדרבנן עובד כוכבים דלא אתי לכלל שליחות אפילו זכיה מדרבנן לית ליה ונראה לר"י דהכא נמי זכין לו מדרבנן כדאמרינן התם דקטן אית ליה זכיה מדרבנן ואף

על גב דאכתי עובד כוכבים הוא הא אתי לכלל שליחות א"נ כיון דבהך זכייה נעשה ישראל הוה ליה כישראל גמור לעניין זכייה וא"ת היכי הוי גר מדרבנן ושרינן ליה בבת ישראל וקידושו קידושין הא מן התורה עובד כוכבים הוא וי"ל דקסבר כמ"ד בהאשה רבה (יבמות דף פט:). דיש כת ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה ...

16. חדושי הריטב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

ויש שפירשו שאין גירות זה אלא מדבריהם ואין סומכין עליו לדנו כישראל אלא לענין יין נסך ולכל דבר שהוא מדברי סופרים, אבל לענין שחיטה ושאר דברים של תורה אין סומכין עליהם ואם קדש בת ישראל ובא אחר וקדשה צריכה ממנו גט, ותדע דהא קי"ל דאם הגדילו יכולין למחות, ופרש"י ז"ל שיכולין למחות וחוזרין למפרע גוים גמורים ולא הוה כמשומד [וכגר] שחזר לסורו דהוי כישראל משומד וה"נ דייק לישנא דיכולין למחות, ואם כן היאך נסמוך עליהם בשל תורה והיום או מחר יחזור בו ונמצא גוי גמור למפרע וישראל אוכל נבלות גמורות על ידו ואשת איש יוצאה בלא גט, וכן כתבו מקצת רבותינו בעלי התוס' ז"ל, ויש שהקשו על זה דהא אמרינן לקמן ואי ס"ד הגדילו יכולין למחות יהבינן לה כתובה ואזלה ואכלה בגיותה ופרקינן ליה גדלה, ומשמע דמקמי גדלה אינסיבא לישראל ומסתמא נבעלה לו שהכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה, ואמאי והא איכא משום לא תחתן בם, ומסתברא דהא לא קשיא דהא קי"ל (יבמות ע"ו א') דבגירותן הוא דאית להו חתנות וכל כמה דלא מגיירי ליכא משום לא תחתן וליכא אלא איסורא דרבנן משום נשג"ז. ומכל מקום אין שיטה זו נכונה דאם כן הו"ל לתלמודא לפרושי ולא למנקט סתמא, והיכי פרכינן מאי קמשמע לן דהא ודאי טובא קמשמע לן דאע"ג דמדאורייתא לא הוי גר דהוי גר מדרבנן, אלא ודאי דהוי גר מדאורייתא וסומכין עליו לכל דבר כיון דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו מן התורה, ודקאמרת ניחוש שמא ימחה, יש לומר דכיון דנתחנן מקטנותו והורגל בתורת ישראל הקדושה מסתמא לא יסור ממנה ומילתא דלא שכיחא הוא שימחה, ולכל מילתא דלא שכיחא לא חיישינן לה ואפילו מדאורייתא.

17. תוספות על סנהדרין דף סח/ב

ומיהו קשה מההיא דפ"ק דכתובות (דף יא. ושם) דאמר"ג גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד ולכל מילי חשיב גר להתירו בבת ישראל וקידושו קדושין ובניו חולצין ומייבמין ולכל מילי דאורייתא ולא משמע שיהא מטעם דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה חדא דה"מ בשב ואל תעשה והאי קום עשה הוא ועוד מדפריך מאי קמ"ל תנינא זכין לאדם שלא בפניו ונראה דזכייה דגירות לא דמי לשאר זכיות דמה שב"ד מטבילין אותו אינם זוכין בעבורו אלא הוא זוכה בעצמו ובגופו שנעשה גר ונכנס תחת כנפי השכינה והא דפריך בכתובות (שם) תנינא זכין לאדם שלא בפניו ומשני מהו דתימא עובד כוכבים בהפקירא ניהא ליה היינו משום דאם היתה חובתו לא היה לב"ד להתמצע להכניס גופו בדבר שיש לו חובה ואפילו בתניוק דלאו בר דעת חשיב גר מדמייתי מקטנה פחותה מבת שלשה שהזכייה בעצמו הוא כדפרישית שהמילה והטבילה בגופו וגם מצינו שאבותינו נכנסו לברית במילה וטבילה והרצאת דמים וכמה קטנים היו בשעת מתן תורה ובפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עד.) אמר ר"ש דגירות שנתגיירה פחותה מבת שלש כשירה לכהונה שנוערנו בתוליה כישראל ומייתי ראייה מדכתיב בשלל מדין וכל הטף בנשים וגו' והרי פנחס היה עמהן ואע"ג דאמרין בכתובות (דף יא.) הגדילו יכולין למחות הא אמרינן דכשגדלו שעה אחת ולא מיחו שוב אין יכולין למחות דמועיל להו מילה וטבילה של קטנות שהיתה בגופם ואין חסירים אלא קבלת מצות ומתוך שגדלו ולא מיחו היינו קבלה:

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף יא עמוד א

שם. והנה בביאור הא דאיתא בסוגיין דמהני הגירות מדין זכין נראה, דהא דגירות צריכה ב"ד אין פירושו שהב"ד רק פוסקים ומורים הוראה שהוא מתגייר אלא שהב"ד הם עושים את עצם הגירות והם אלו שעושים את החלות ואם טובל בלי ב"ד אי"ז כלל מעשה גירות, ועי' בתוס' בסנהדרין (ס"ח ע"ב ד"ה קטן) שהקשו איך זכין לעכו"ם והא אמרינן באיזהו נשך דכיון דלא אתי לכלל שליחות לית ליה זכיה, ותי' דלאו קושיא היא דא"כ תיקשי כל גרים היאך מטבילין אותן, אלא כיון דזכייתו וידו באין כאחד שאני עיין שם, וחזינן מדברי התוס' דגם בגדול בעינן לתורת זכיה ולא רק בגר קטן, והיינו כנ"ל דבכל גירות, הב"ד הם אלו שעושים את חלות הגירות ומזכים לגר את יהדותו, ולכך גם בגר גדול בעינן לתורת זכיה, (ועי' קוב"ש אות ל"ג), וראיה לזה מדאמרין ביבמות (מ"ו ע"ב) דאין מטבילין גר בשבת משום דהוה תקוני גברא, והיינו דהאיסור הוא על הב"ד דהא על העכו"ם אין לאסור, וע"כ דהב"ד הם העושים את חלות הגירות וכנ"ל, (עי' לבוש מרדכי ב"ק סי' ל"ז ב', ומשאת משוה קידושין סי' מ"ז מ"ח, וע"ע אבנ"ז יו"ד שנ"א, וכלי חמדה פ' נצבים אות ג').

19. חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

מהו דתימא גוי בהפקירא ניהא ליה והא קיי"ל עבדא בהפקירא ניהא ליה. נראה דאסוקי מילתא היא ולא קושיא הוא וה"ק מהו דתימא גוי בהפקירא ניהא ליה והכי ודאי קיי"ל דעבדא בהפקירא ניהא ליה, ה"מ גדול דטעים טעמא דאיסורא אבל קטן זכות הוא לו.

20. רש"י על כתובות דף יא/א

הגדילו - קטנים שנתגיירו ואפי' עם אביהן:

21. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף יא עמוד א

וכן פי' הריטב"א ז"ל דלהכי נקט הגדילו ולא נקט בלשון יחיד כלישנא דרב הונא משום דקאי אכולהו ואפי' מי שנתגיירו בניו ובנותיו עמו. ע"כ:

22. חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

כיון שהגדילה שעה אחת ולא מיחת שוב אינה יכולה למחות. וא"ת והא ואי אפשר לצמצם דהא משתגדיל יכולה למחות וקודם שהגדילה אינה יכולה למחות, י"ל במוחה מתוך קטנות לאחר גדלות שלא גדלה שעה אחת בלא מחאה, ובתוספות מתרצין דעד שמודיעין אותה מתן שכרן ועונשן של מצות אינה גיורת גמורה והגדילה שעה אחת בגירותה אחר שהודיעה עונשן של מצות קאמר, ולפי דבריהם צריכין להודיעו לאחר שיגדיל.

23. שערים מצויינים בהלכה

שמחה, וכן אם נשא אשה ואח"כ מיחה, מה דינו של היין והאשה, והוכיח שהם נכרים גמורים למפרע, והא דאנחנו מניחים אותם ליגע ביין ולישא אשה, משום דרובא דרובא אין מוחים. עוד דן בענין הברכה שהם מברכין על הטבילה, והוכיח מזה דהמפריש תרומה מברך, ולא חיישינן שמא ישאל עליה ונמצא שבירך ברכה לבטלה, וכן האוכלים לא אכלו טבל למפרע כיון דבשעת אכילה בהיתרא קאכיל. וכמו"כ כתב (שם סי' שכ) באם שאל על החלה שהפריש. ובענין חלה, עי' מה שכתבנו בשמ"ב (ח"א סי' לה), והבאנו דברי הר"ן (פ"ק דשבת) שהקשה, היאך ילוח אדם התענית ליום מחר, הא כבר התפלל תפלת תענית, ותירץ כיון דבשעת התפלה היה בדעתו להתענות, אין חשש במה שהלוח ליום מחר.

הגדילו יכולין למחות. פרש"י דקאי אקטנים שנתגיירו אפי' עם אביהן יכולין למחות, ולומר אי אפשר לנו להיות גרים כו' ואפי' ידינו תקיפה, ואם קידש אשה, משמיחה אינה צריכה גט כו'. עי' בשטמ"ק שמביא שיטה שמחלק בין אם גיירו עם אביהן לבין שגיירו מצמצם. ובשו"ת חתם סופר (יר"ד סי' רנג) דן אי יש לחלק בין נתגייר עם האב ובין נתגייר עם האם, וגם אם נגע ביין קודם

24. חדושי הרשב"א מסכת כתובות דף יא עמוד א

יהבינן כתובה דאזלא ואכלה בגיותה לכה גדלה. כלומר לכה גדלה יהבינן לה כתובה אבל להשיאה מתירין אותה מיד קודם שתגדיל.

25. תוספות מסכת כתובות דף יא עמוד א ד"ה לכה גדלה

לכה גדלה - וא"ת והלא כבר גדולה היא שהיא נערה כיון שהיא בת קנס ומפרש ר"י לכה גדלה ונהגה מנהג יהודית.

26. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף יא עמוד א

אמר רב יוסף הגדילו יכולין למחות. יש לפרש דברי הגמ' בב' אופנים, דעי' בראשונים (תו"י עה"ג ועי' שטמ"ק) שהקשו דהא אי אפשר לצמצם ומתי ימחו דהא בקטנות אינה יכולה למחות ואם כבר גדלה הא כבר אינה יכולה

למחות, ות' דמיירי שהתחילה למחות בקטנות ונהגה מנהג גיות עד שעת גדלות, וחזינו שפירשו דגמר הגירות כבר היה בקטנות אלא שיכולים למחות אח"כ ולכך הקשו דאם כבר גדלו איך יוכלו למחות ות' כנ"ל, אמנם עי' בתוס' (ד"ה לכי) ובעוד ראשונים שפירשו דאי"ז רק 'בשליה' שיכולים למחות אלא בעינן 'בחוב' שינהגו עכשיו מנהג יהדות וישמרו תורה ומצוות דזהו גמר הגירות, ולכאו' נפק"מ גדולה איכא ביניהם דלתוס' בעינן דוקא שינהגו מנהג יהדות וישמרו תומ"צ מדין קבלת מצוות וגמר הגירות, ומסתבר דבעינן שידעו שהם גרים וזהו גמר הגירות, אבל כגון בזמנינו שאינם יודעים כלל שהם גרים (ונמצאים במשפחות שאינם שומרי תומ"צ), לא יהני הגירות.

והנה ידוע מש"כ בת' הרא"ש (כלל ט"ז) דהא דגדלות היינו בן י"ב לנקבה וי"ג לזכר, זוהי הלל"מ, וכתבו האחרונים (עי' ת' חת"ס חיו"ד סי' קפ"ד וסי' שי"ז, ומנח"ח פ' אחרי מות סוס"י מצוה ק"צ ואו"ש פ"ג מאיסור"ב ה"ב ועוד) דזהו דוקא בישראל אבל בעכו"ם שלא ניתנו שיעורים לב"נ, השיעור הוא כשמגיעים לכלל דעת, ואפי' קודם י"ג וכן בהגיעו לי"ג ואינם בכלל בני דעת אינם בגדלות, וכשמגיעים לכלל דעת חייבים בז' מצוות, ולכאו' הא דבסוגיין הגדילו אינן יכולין למחות נראה דתלוי בהני פירושי דלעיל, דלשיטת התוס' מסתבר דבעינן גדלות של ישראל שינהגו בתורת יהדות וישמרו תומ"צ בתורת ישראל גדולים בני חובא וזוהי גמר הגירות, משא"כ להני ראשונים דגמר הגירות היה בקטנות אלא דעכשיו יכולין למחות ולומר דאי"ז לרצונם, מסתבר דזה תלוי בזמן שמגיעים לכלל דעת, דעכשיו יכולין לומר דאי"ז זכות להם ואי"ז לרצונם, (וע"ע ראב"ד בשם שיטה ישנה, מובא בשטמ"ק) ועי' בתורי"ד (על הגליון) שכתב להדיא בסוף דבריו, דהגדילו לאו דוקא שבאו לכלל עונשין אלא שבאו לכלל דעת ועדיין לא באו לכלל עונשין, ונראה כוונתו כנ"ל דל"ב לכלל עונשין של ישראל דהיינו י"ג אלא לכלל דעת ודו"ק.

27. תוספות מסכת כתובות דף יא עמוד ב ד"ה ושמואל אמר

ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר - בלא השיר בתולין איירי דאי בהשיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ.

28. שערים מצויינים בהלכה

לא השיר בתוליה, לאו מידי עבד, ואפי' מוכת עץ אינה כו'. ובשטמ"ק הביא שיטה ישנה שכתב, דשמואל מיירי אפי' הוציא דם לא עקר כל הבתולים, ואפי' עקום, כיון שאין זו לא בעילה ולא הנאה מותכנין לה כבוגרת, מיהו לכ"ג אסורה מידי דהוה אבוגרת, ואח"כ מביא דברי רש"י הנ"ל, ומפרש בה כשיטה ישנה זו דמיירי בהשיר הבתולין כו'. אבל המנ"ח (מצוה רעב) הוכיח מרש"י דלא כהשטמ"ק, שהרי במס' יבמות (נט: ד"ה כשרה) פרש"י, כשרה לכהונה אפי' לכ"ג דמוכת עץ בעלמא היא, ומאן דשרי במוכת עץ שרי בה, ולמאן דפוסל פסולה, ומרש"י להלן מבואר דמיירי בלא השיר הבתולין עי"ש. ועי' מה שכתבנו לעיל (ו: ד"ה רוב).	שם ע"ב רב אמר כו', ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. פרש"י דנהי דאין ביאתו ביאה מיהו לא גרע מעץ הנתקע, ולרבנן דפליגי במוכת עץ כתובתה מנה, וכן לענין כהן גדול דתנן לא ישא מוכת עץ, הא נמי אסורה ליה, ושמואל ס"ל אין מוכת עץ בבשר אדם, ואי בעולה לא היא, מוכת עץ נמי ליתא. בדברי רש"י אין מבואר אי מיירי בהשיר הבתולין. והתוס' כתבו דמיירי בלא השיר הבתולין, דאי בהשיר למה יש לה להיות פחותה ממוכת עץ. ודברי התוס' אינם מובנים דאדרבה מפני שהשיר לכן היא פחותה. וראיתי ברא"ש, וכ"ה בתוס' הרא"ש בזה"ל, דאי השיר לא עדיפא ממוכת עץ, ובעולה גמורה היא, ואי
--	--

29. רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן כד

[דף יא ע"ב] גמ' קטן הבא על הגדולה רב אמר עשאה (לה) מוכת עץ ושמואל אמר אין מוכת עץ בבשר. ובשלא השיר בתוליה מיירי דאילו השיר בתוליה לא עדיפא ממוכת עץ והלכתא כשמואל ושריא לכ"ג(ח) מדקבע הש"ס

למילתייהו אמתני' דהכא אלמא לענין דינא איתשיל והלכתא כשמואל בדיני ועוד מתני' כשמואל דייקנן. אמר רבא מוכת עין(ט) יש לה כתובה מנה בין הכיר בה בין לא הכיר בה וכן הלכתא דהדר ביה מההיא קמייתא דאמרי' הכיר בה מנה לא הכיר בה ולא כלום אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דתנן הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות ואמר רבא מקח טעות לגמרי משמע ולית לה ולא כלום וכן הלכתא:

30. ספר חזון איש | אה"ע פב:כד

כד **כתובות** י"א ז' מקח טעות ממתחיס כו', נראה דודאי לענין התחייבות של הבעל ודאי חשיב טעות אלא שאינו מקפיד כל כך לבעל הקדושין או לגרשה, והלכך ט"כ נחלה לכתובה מנה, ולפ"ז אם כתב לה תוספת מפסדת, שיכול לומר ע"מ כן נא הוספתי, וכן משמע לשון מקח טעות, אבל במו"ע לרצא י"ל שאין כאן מקח טעות כלל אף לענין תוספת, וכמו בכנסה בחזקת נערה ונמלאת בוגרת דמשמע דיש לה תוספת, והע"ג דלענין תיקון חכמים הגרעוה משום דהתעבד בה מעשה מ"מ אין בני אדם מחלקין בכך, וזה דעת הרמב"ן במלחמות כתובות ל"ו א' דהרשה ושועה שכח להן כתובה כחובתן מתחיס אף אם נמלאת מו"ע, כיון דמו"ע לא חשיב טעות וכל כתובה כדון תוספת דעלמא, מיהו דעת תו' שם דאין נה רק מנה כשאר מו"ע, והפטר דכתוספת מודים להרמב"ן, אלא כשכתב לה מתחיס אמרין דהשועה אותה לשאר נשים אבל לא היה צדעתו להוסיף לה יותר ממה שראוי לשאר הפקחות, ובמל"מ פי"א מה"א ב"ח השועה דין נמלאת בעולה לרב ששת לדין נמלאת מו"ע לדין, ולכן הק' לדעת הרמב"ן למה מוקי ר"ש צרייהא דקתני אין לה ט"צ כ"ג הא אין כאן טענה כלל דהא ר"ש אית ליה כנסה בחזקת בעולה ונ"צ כתובה מנה ואין כאן טעות א"כ בהרשה יש לה מתחיס, אבל קושיא זו מכרעת דלא אמרה הרמב"ן אלא במו"ע אבל לא בנמלאת בעולה וכמ"ל, ולפ"ז אין הכרח מפרש"י דגרס בצרייהא קמייהא יש להן ט"צ דחולק על הרמב"ן ודלא כמנ"מ שם. [ובלא"ה לפרש"י ט"כ איירי בנתקדשה ט"י האז וכמ"ל ס"ק כ"ב ואינו ענין לדברי הרמב"ן].

1. שעורי ר' דוד מסכת כתובות דף יא עמוד א

סימן מ"א - בדין זכיה בגירות דמתן - תורה, ובגירות דעובר

תרא) איך נתגירו הקטנים במתן - תורה

גמ' מאי קמ"ל, זכין לאדם שלא בפניו, תנינא וכו'.

ובשטמ"ק (ד"ה עוד כתב הריטב"א) הקשה, וז"ל, וא"ת ואמאי לא מייתי מן העומדים בסנין, שהיו שם כמה קטנים שנכנסו שם תחת כנפי השכינה והטבילום ומלום והזו עליהם. **[1] וי"ל דהתם משום שנתגירו אבותיהם, וניתא להו במאי דעבדו אבוהון, ותו דאילו זרע אברהם כבר נצטוו על המילה ולהכניסם מקטנותם בבריתו, ואין זה אלא גמר גירות כנ"ל, עכ"ל, ע"ש.**

[והנה לדברי הבית יעקב (הובא ס"ק הקודם) לא קשה מידי, שהרי כתב דהיכא דהוי מצוה לטבול, מהני בע"כ אף שאינו זכות, וכמו בטבילת נדה - דהוי מצוה, דמהני בע"כ. אכן עכ"פ בדברי הריטב"א מבואר לא כן, דהא כתב דמהני רק משום דהוי גמר גירות].

אלא דבאמת צ"ב בדבריו, מהו כונתו שכתב דהוי רק גמר גירות (ועי' ס"ק הבא).

תרב) אי בגירות דמתן - תורה נמי הוי דין כקטן שנולד

ונראה בזה, דהנה לכאורה צ"ב כיון דבמתן תורה נעשו גרים ע"י מילה וטבילה, וכדאיתא ביבמות (דף מו א) ובכריתות (דף ט א), א"כ איך אנו מתייחסים אחר אברהם אבינו ושאר אבות, הא קי"ל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. **אכן באמת הרמב"ן עה"ת (סוף פרשת אמור) כתב שכבר היה להם דין ישראל אף קודם מתן תורה,**

מעט שבא אברהם בברית, וכבר אז היה הדין של עבד ועכו"ם הבא על בת ישראל הולד כשר.

[דהנה בפרשת המקלל כתיב: "ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרית בתוך בני ישראל" וגו', ובתו"כ דריש מלמד שנתגייר, והקשו דמה צריך גירות דהא קי"ל דעכו"ם הבא על בת ישראל הולד. והביא הרמב"ן דהצרפתים תירצו, מפני שהיה קודם מתן תורה, דהוי הדין דהולד הולך אחר הזכר, כמו שאמרו באומות הלך אחרי הזכר, וכיון שהיה אביו מצרי, לא מלו אותו, וכשגדל נתגייר לדעתו ונימול. אבל הרמב"ן חולק עליהם, וכתב דאף קודם מתן תורה, מעט שבא אברהם בברית, היה להם דין ישראל, ומצרי הבא על בת ישראל, הוי הולד כמוה, לחיבו במילה כזרעו של אברהם. והא דדריש בתו"כ, מלמד שנתגייר, אינו שיצטרך גירות, אלא כונתם לומר שהלך אחרי אמו, ונדבק בישראל, ולא רצה לילך אחר אביו להיות מצרי ע"ש].

ולכאורה צ"ב כיון שכבר היה להם דין ישראל קודם מתן תורה, איזה גירות נעשה אח"כ בשעת מ"ת, הא

כבר היו ישראלים, ומה קאמר ביבמות ובכריתות (שם) דישראל נכנסו לברית במילה וטבילה ונעשו אז

ישראל.

ונראה דאף דהיו כבר ישראלים קודם מתן תורה, היינו רק לגבי דיש להם דין ושם ישראל, ואם עכו"ם בא

על בת שלהם הולד כמוה להיות נימול, אבל מצות עדיין לא היה להם, ובמתן תורה נעשו גרים דהיינו שנעשו

ישראל עם קבלת מצות.

וזהו דקאמר בגמ' דבמתן תורה נתגיירו, והיינו דאע"פ דכבר היה להם דין ישראל מקודם, מ"מ במתן

תורה נעשה גירות גמורה ע"י מילה וטבילה "וקבלת מצות".

ובזה א"ש מה דאנו מתייחסים אחר האבות ולא הוי דין גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, דדוקא 'גוי'

שמתגייר הוי כקטן שנולד, אבל במתן תורה דנתגיירו רק לענין קבלת מצות, אבל שם ישראל היה להם

כבר קודם, א"כ לענין גירות זו לא אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ושפיר מתייחסים אנו אחר

האבות.

ואפשר שזוהו נמי כונת הריטב"א במש"כ [דא"א ללמוד מהתם דאפשר לגייר קטן, משום] דהתם אין זה

אלא גמר גירות, והיינו דכיון שכבר היו ישראלים קודם, אלא שעדיין היה חסר קבלת מצות, נמצא דעתה

במתן - תורה ע"י מילה וטבילה הוי רק גמר גירות, שיהיו ישראל עם מצות, וזה שפיר מהני בע"כ, ולכן

אף קטנים נתגיירו בלא דין זכיה כלל.

לב. וע"פ יסוד זה יש לפרש מעשה נפלא המוזכר במס' כתובות (כ"ג) שיצא קול שנשבו בנות שמואל, והן באו לפני בי"ד [לפני שבאו עדים] ואמרו שנשבו אך לא נטמאו, והתירו אותם (ונאמנות ע"פ הכלל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר). רבי חנינא, שהתפעל מפקחות הבנות ואמר שודאי בנות של אדם גדול ובעל הוראה הן, אמר לרב שמן [שהיה כהן] שיקח אחת מהבנות לאשה. רב שמן סירב מפני שחשש שמא יבואו עדים שנשבו בנות שמואל, ויאסרו לכהונה, ורבי חנינא אמר לו שאין לחוש לעדים כל זמן שלא באו.

ובירושלמי (י"ג) יש סוף למעשה זה, שרב שמן אכן נשא בת אחת מבנות שמואל ומתה, ואח"כ לקח עוד בת ואף היא מתה. והקשה בירושלמי מדוע מתו הבנות ותירץ הירושלמי: 'בגין דשקרין חס ושלום לא שקרון, אלא מן חטאת דחנניה בן אחי רבי יהושע שעובר את השנה בחוצה לארץ'. כלומר, לא מתו הבנות מפני ששיקרו כשאמרו שלא נטמאו, [ובאמת נאנסו] אלא משום שהיה להן קרוב שהיה מקדש את החודש בחו"ל [וקידוש החודש בחו"ל אינו חל].

ויש להקשות, מדוע מתו בנות שמואל בגלל קרוב שלהם שהיה מקדש את החודש בחו"ל, והאם ראויות הן למיתה עבור מעשי הקרוב. ובפני משה (שם) תירץ שבנות שמואל נהגו ע"פ אותו קרוב וטעו בכל המועדים ולכן מתו, ועדיין צ"ע.

אך הגר"א (מובא בלקוטים על שנות אליהו סדר זרעים) ביאר שבאמת נאנסו בנות שמואל. אלא, שהיו סבורות שהיו פחותות מבת ג' שנים כשנבעלו, וא"כ אין הביאה נחשבת ביאה ואינה פוסלת לכהונה. אבל באמת טעו בזה, כי היו הולכין לפי החשבון של בי"ד טועין שלא היו ראויים לקדש את החודש, ולפי החשבון של בי"ד הגדול הרי שבזמן שנאנסו היו כבר בנות ג', וא"כ הביאה נחשבת לביאה ופוסלת לכהונה. ולפי"ז יש לבאר מה שנאמר בירושלמי שלא שיקרו, שבאמת לא התכוונו לשקר, אלא רק טעו. [ובזה יש לבאר מדוע היה חושש רב שמן לקול שיש עדים שנבעלו, כיון שבאמת נבעלו והיו עדים.]

גדול הבא על הקטנה ולהיפך ומוכת עץ, כמה היא כתובתם?

מוכת עץ [2]	קטן פחות מבן ט' הבא על הגדולה	גדול הבא על פחותה מבת ג'	
כתובתה מאתים	כתובתה מאתים	כתובתה מאתים	לר' מאיר
כתובתה מנה	לרב: כתובתה מנה לשמואל: כתובתה מאתים [3]	כתובתה מאתים	לרבנן

כתובות דף יא:

מוכת עץ מה דין כתובתה באופנים דלהלן?

בלא הכיר בה קודם שהיא מוכת עץ	בהכיר בה קודם שהיא מוכת עץ	
לא כלום	לר' מאיר: מאתים לרבנן: מנה	לרמי בר חמא
לר' מאיר: מאתים לרבנן: לא כלום		לרבא קודם חזרה
לר' מאיר: מאתים לרבנן: מנה		לרבא אחר חזרה

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה האם יש לה כתובה וכמה?

כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה	
יש לה כתובה מנה	לרב חייא בר אבין, לרב ששת לרב עמרם וגדולי הדור
מקח טעות ואין לה כלום	לרב נחמן, לרבא

[2] ע' טבלא הבאה.

[3] נחלקו רב ושמואל האם יש מוכת עץ בבשר או לא, לרב יש ולשמואל אין, ולפ"ז נחלקו איך להסביר את משנתנו שמשמע ממנה לכאורה שלכו"ע גם בקטן הבא על הגדולה כתובתה מאתים, ושמואל למדה כפשוטה, אכן רב מפרש שגדול הבא על הקטנה כתובתה מאתים, אבל קטן הבא על הגדולה דינה כמוכת עץ שהיא מחלוקת ר"מ ורבנן.